

De voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op donderdag 11 april 2019 in de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 30 personen. Afmelding wegens verhindering waren er van Grietje de Lange, Dick Goslinga, Joop Leertouwer, John Boosman, Freek Nijland, Hans Jansen en Wiebe Poppe.

1. Voorzitter Siep Sinnema opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom. Op 25 januari 2019 zijn hij en Gerard Bergsma naar de vlinderwerkgroependag van de Vlinderstichting in Wageningen geweest. Er waren 20 vertegenwoordigers van 15 landelijke vlinderwerkgroepen aanwezig. Iedere werkgroep werd in de gelegenheid gesteld iets over de eigen activiteiten te vertellen. Die blijken opvallend divers te zijn.

Chris van Swaay van de Vlinderstichting geeft daarna een presentatie over de (nog te verschijnen) nieuwe Rode Lijst Dagvlinders. Wat meetelt voor deze lijst is het aantal atlasblokken waar een soort gevonden wordt en de achteruitgang sinds 1950. Een aantal soorten wordt op meer plekken in Nederland gevonden, maar de aantallen blijven toch dalen. De algemene conclusie is, dat het goed gaat met de bosvlinders zoals de Kleine ijsvogelvlinder, de Grote weerschijnvlinder, de Keizersmantel en de Iepenpage. Volgens de Rode Lijst Dagvlinders 2019 zijn 15 soorten verdwenen uit Nederland, 12 soorten ernstig bedreigd, 10 soorten bedreigd, 7 soorten kwetsbaar, 3 soorten gevoelig. Slechts 29 soorten (38%) zijn niet bedreigd. Het linkadres voor de nieuwe Rode Lijst is: <https://www.vlinderstichting.nl/rode-lijst-2019>

Anthonie Stip vertelt aan de hand van een powerpointpresentatie het een en ander over de onderwerpen waar de Vlinderstichting in 2019 mee bezig is. Uiteraard is er aandacht voor de enorme achteruitgang in Nederland van de insectenbiomassa (vanaf 1990 > 76%). Het aantal **vlinders** is in die periode met 45% achteruitgegaan. Er is inmiddels een Deltaplan Biodiversiteitsherstel Nederland ontwikkeld. Hiervoor zijn een aantal kwartiermakers (waaronder ook specialisten van de Vlinderstichting) benoemd, die zich hiervoor gaan inzetten. Anthonie houdt zich ook bezig met insectenbeheer in graslanden, nadat in 2013 was gebleken dat graslandvlinders in Nederland met zo'n 50% waren afgenomen. Van 2015 tot en met 2017 zijn diverse onderzoeksprojecten in de provincies Friesland en Groningen geweest; met medewerking van boerenorganisaties en vrijwilligers, waaronder leden van onze vlinderwerkgroep die op plekken in Friesland monitoringwerkzaamheden hebben verricht. Er is gekeken naar het effect van verschillende beheermaatregelen, die een gunstige uitwerking op vlinders, bijen en insecten hebben. Kruidenrijke stroken en slootkanten plus gefaseerd maaien blijken daarbij goed te scoren. Het rapport *Insectenvriendelijk graslandbeheer in Midden-Friesland* is in het najaar van 2018 verschenen. Zie de volgende link:

<https://www.vlinderstichting.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/graslandinsecten-profiteren-van-eenvoudige-maatregelen>

Tevens is in dit kader het inspiratieboekje *Boerenlandvlinders in Groningen* tot stand gekomen.

De Vlinderstichting is ook nog bezig met het aanleggen van Idylles. Tot en met 2016 zijn 45 Idylles met geld van de Postcodeloterij aangelegd. Sporadisch volgen er hier en daar in Nederland nog een aantal.

Dan is er de voorbereiding op het project *Kleurkeur*, een keurmerk voor natuurlijk bermbeheer, wat in maart 2019 van start moet gaan. Zie de link: <https://www.vlinderstichting.nl/kleurkeur/>

In samenwerking met het EIS Kenniscentrum Insecten is het *Meetnet Hommels* tot stand gekomen. 2018 gold als een proefjaar voor de telling van hommels door vrijwilligers die routes lopen in het kader van vlindermonitoring.

Jurriën van Deijk van de Vlinderstichting stelt het onderwerp *Nachtvlindermeetnet* aan de orde. Er komt een nieuwe nachtvlinderval op de markt, die de Vlinderstichting voor een gereduceerde prijs beschikbaar wil stellen aan leden van vlinderwerkgroepen die aan monitoring voor het *Nachtvlindermeetnet* mee willen doen. De val bestaat uit een kunststof emmer met LED-strips en eierdozen. Er wordt ook naar gestreefd om agrariërs mee te laten doen; dit wordt een separaat nachtvlindermeetnet.

Siep deelt mee, dat Hans Bijl dit voorjaar een collectie van door hem geprepareerde vlinders plus een aantal vlinderboeken exposeert in Museum Opsterlân te Gorredijk.

Siep laat vervolgens via powerpoint een afbeelding zien hoe de voorkant van de nieuwe atlas *Dagvlinders in Fryslân* eruit kan komen te zien. Er worden twee pagina's per vlindersoort in het boek opgenomen, waarin foto's van de vlinder, tekst, verspreidingskaartjes (oude en nieuwe situatie) plus staafdiagrammen (oude en nieuwe situatie) te zien zullen zijn. Middels een laatste dia kondigt hij de specifieke excursie van zaterdag 17 augustus aan, die in de omgeving van Hallum wordt gehouden ten behoeve van de inventarisatie van dagvlinders voor onze nieuwe atlas. Vakken vullen!!

2. Verslag najaarsbijeenkomst van 12 december 2018.

Er zijn geen opmerkingen. De secretaris wordt bedankt.

3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.

De mededeling, dat het Argusvlindertelweekend zal plaatsvinden van 17 tot en met 19 mei. Een bericht met bijlagen volgt te zijner tijd via de mail.

Ingekomen stukken: Nieuwsbrief nr. 68 (december 2018) van EIS (Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden). Het rapport “*Beheermaatregelen voor insecten in graslanden in Midden-Friesland*”. De brochure “*Insectenvriendelijk graslandbeheer in Midden-Friesland*”. Het boekje

“Boerenlandvlinders in Groningen”. De brochure “Sinusbeheer”, oftewel “meanderend maaien voor meer biodiversiteit”.

Het boek “Bevlogen van duinvlinders” (uitgebracht naar aanleiding van het 25-jarig jubileum van de Vlinderwerkgroep Zuid-Kennemerland).

Het boek “Nachtvlinders in Zeeland” plus de informatiegids “Op de bres voor de Zeeuwse Zes” (Argusvlinder, Bruin blauwtje, Grote vos, Heivlinder, Kleine parelmoervlinder, Koninginnenpage); zowel het boek als de informatiegids zijn vervaardigd door de Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland.

Van de Vlinderstichting ontvingen we nog het boekje “Vlinderstand 2019” en een mededelingenblad. Telt u bijvoorbeeld voor het meetnet dagvlinders, dan is het goed te weten, dat er nu ook een aantal dagactieve nachtvlindersoorten kunnen worden meegeteld.

4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

Avion Eizinga: Oranjetipje + Citroenvlinder waargenomen.

Reinie Piersma: Gehakkelde aurelia waargenomen.

Judith Bouma: Boomblauwtje + Bont zandoogje waargenomen. Vorig jaar had Judith in de nacht van 3 op 4 augustus een nachtvlinderavond in de tuin van haar woning in Fochteloo georganiseerd. Tijdens het lichten verschenen tal van hoornaars op diverse opgestelde lakens. Ze bleken hun nesten te hebben in een tweetal vogelkastjes in haar tuin. Judith laat een serie foto's zien met de ontwikkeling van één van de hoornaarnesten gedurende een aantal dagen. Te zien is, dat de uitbreiding van het nest van dag tot dag buitengewoon rap gaat. Een filmpje toont hoe snel en georganiseerd de hoornaars aan het nest werken. Een tweede filmpje heeft Judith 's nachts van één van de vogelhuisje gemaakt. Plotseling verschijnt een donkere schaduw van linksonder die even voor het hoornaarnest blijft hangen en dan naar rechtsonder verdwijnt. Dit gebeurt nadien nog een keer. Het blijkt een steenmarter te zijn, die tijdens zijn bliksemsnelle sprong enkele hoornaars weggrist om ze op te peuzelen. Wellicht nooit eerder gezien in Nederland. Uniek filmpje!!! Recentelijk heeft Judith tijdens lichten de Eikentandvlinder (*Peridea anceps*) en het Kameeltje (*Notodonta ziczac*) op het laken gehad.

Reinder Wijma heeft tijdens de eerste keer werken met de LED-lichtval zo'n 150 Kleine voorjaarsuilen (*Orthosia cruda*) gevangen. In De Trisken (een buurt in Drachten) zag hij een Sint-jansvlinder (*Zygaena filipendulae*).

Hans Bijl heeft in het kader van het Argusvlinderproject gericht advies gegeven aan boeren. Verder heeft hij meldingen van de Bladpootrandwants (*Leptoglossus occidentalis*) ontvangen. Dit is een uit Noord-Amerika afkomstige invasieve exoot, die voor het eerst in 2007 in Nederland werd aangetroffen en nu algemeen voorkomt.

Ada van Binsbergen heeft op 29 maart in de wijk De Swetten te Drachten een Iepenridderwants (*Arocatus melanocephalus*) gevonden. Dit is (zeker voor Noord-Nederland) een bijzondere wantsensoort.

Mariske Pemmelaar: 3 Kleine vuurvlinders + Kleine vos. Voor het gebied “De Hulstreed” waar zij een monitoringroute loopt, zijn tot nu toe 31 soorten dagvlinders

genoteerd. Verder heeft zij recentelijk een lezing gegeven > “Vlinders in hun biotoop”.

Petra Tenge heeft een vlinderberm gemaakt in haar woonplaats Appelscha. Op Terschelling zag ze een verbleekte Atalanta (een overwinteraar) plus 3 exemplaren van de Argusvlinder. Thuis in Appelscha > Boomblauwtje + Oranjetipje + Atalanta. Oane de Jong: Kleine vos op 27 februari.

Johan Meijer: Oranjetipje (vrouwje) dansend bij de Judaspenning.

Gerrit Tuinstra ving op 27-5-2017 tijdens een nachtvlinderexcursie in het Fochteloërveen een drietal exemplaren van de in Nederland zeldzame Grassenprachtmot (*Cosmopterix orichalcea*) op zijn laken. Op een latere datum vond hij op dezelfde locatie in het Fochteloërveen mijnen met rupsen van dit microvlindertje op bladeren van Gewoon reukgras (*Anthoxanthum odoratum*). Via Naturalis in Leiden werd door middel van DNA-onderzoek vastgesteld, dat het inderdaad deze soort betrof. In het wetenschappelijke tijdschrift “Entomologische Berichten” nr. 5 van oktober 2018 is een uitgebreid artikel van de hand van Gerrit over deze soort en andere *Cosmopterix*-soorten gepubliceerd. Verder laat Gerrit een aantal dia’s zien van nachtvlinders die in spiegelbeeld (op een spiegel) zijn gefotografeerd door zijn neef Rolf. Dat levert bijzondere beelden op, omdat je dan een vlinder gelijktijdig van de boven- en onderkant ziet.

Abel Jagersma: Citroenvlinder + Dagpauwoog + Boomblauwtje + een overwinterende Hopsnuituil (*Hypena rostralis*). Abel is ook begonnen met tellen voor het Landelijk Meetnet Nachtvlinders. Binnenkort komt de Vlinderstichting met een aanbieding voor een nieuwe lichtval met LED-verlichting. De LED-lampjes kunnen een hele nacht op een powerbank branden en daardoor op plekken zonder stroomvoorziening worden neergezet, zoals in agrarisch gebied en natuurterreinen.

Heert Hein Kuipers: heeft op verschillende data diverse dagvlinders waargenomen, zoals Kleine vossen, Citroenvlinders, Dagpauwogen en een Klein koolwitje.

5. Pauze.

6. Presentatie over rupsen: Anneke van der Veen.

Anneke vertelt aan de hand van een aantal dia’s het nodige over het kweken van rupsen waar zij in de periode van 2014 tot en met 2016 mee bezig is geweest. Ze opent met een prachtige foto van een rups van de Dennenpijlstaart (*Sphinx pinastri*). Daarna een rups van de Ligusterpijlstaart (*Sphinx ligustri*), waaruit na de verpopping tot haar verrassing een grote sluipwesp tevoorschijn kwam. Het bleek om een mannelijk exemplaar van *Callajoppa exaltatoria* te gaan (gedetermineerd door specialist Kees Zwakhals van Naturalis); een soort die specifiek parasiteert op rupsen van pijlstaartvlinders. Een vrouwje Witte eenstaart (*Cilix glaucata*) produceerde eitjes, die door Anneke werden uitgekweekt. Foto’s van alle stadia van de rups passeren de revue. Enkele van de uitgekomen Witte eenstaarten gingen in copula en ook hiervan heeft Anneke een bijzondere foto gemaakt. Daarna besteedt ze aandacht aan (de rupsen en imago’s van) diverse vlindersoorten, zoals de Psi-uil (*Acrionicta*

psi), de Bruine metaalvlinder (*Rhagades pruni*), de Eikenvoorjaarsuil (*Orthosia miniosa*), de Tweestreepvoorjaarsuil (*Orthosia cerasi*), de Nunvlinder (*Orthosia gothica*), de Snuitvlinder (*Pterostoma palpina*) en het Roodbont heide-uiltje (*Anarta myrtilli*). Anneke rond haar presentatie af met foto's van rupsen en afbeeldingen van Landkaartje en Dagpauwoog.

7. Vertoning van de BBC-film *Natural World of Butterflies*.

8. Rondvraag.

Er is niets voor de rondvraag.

9. Sluiting.

Siep Sinnema sluit de bijeenkomst en wenst iedereen een goede reis naar huis.

Excursieverslagen 2019

Gaasterland excursie van 25 mei 2019 Abel Jagersma

Voor 25 mei stond een excursie naar Gaasterland gepland. Volgens de weerberichten zou het weer op die dag ongunstig zijn om te vlinderen. Uiteindelijk viel het toch nog reuze mee. 's Middags was het zonnig, stond er een matige wind en was de temperatuur ook geen spelbreker. Vanaf het verzamelpunt bij manege Gaasterland vertrokken we eerst naar het Oudemirdumer Klif. Daar leidde Wybren Siemensma ons rond. Hij kent het terrein goed omdat hij daar al heel lang een monitoringroute voor dagvlinders loopt. Bij een vorige Gaasterland excursie viel het aantal soorten en de aantallen dagvlinders erg tegen, maar nu vlogen er meer vlinders en telden we negen soorten, waaronder een aantal kleine vuurvlinders. Bijzonder om te zien waren de rupsen van het Oranjetipje. Je komt overdag altijd wel een aantal nachtvlinders tegen. Deze keer de dagactieve Lieveeling (*Timandra comae*) en de prachtige Zuringspanner (*Lythria cruentaria*). Van de kleine nachtvlinders noem ik hier de Weegbreemot (*Pyrausta despicata*), die familie is van het bekende Muntvlindertje (*Pyrausta aurata*), de Paardenbloembladroller (*Celypha striana*) en de Vroege Grasmot (*Crambus lathoniellus*).

En dan de grote verrassing! Gerrit ontdekte als eerste - tussen de gewone Akkerhommels - de zeldzame Moshommel. Er bleken uiteindelijk 7 exemplaren in het terrein aanwezig te zijn. Deze vindplaats was niet bekend bij EIS!

Op aanraden van Adriaan en Thomass Hol (twee nieuwe leden van de vwg Gaasterland) bezochten we hierna een terreintje bij natuurcamping De Verborgten Hoek. Hier zouden we Bruine Blauwtjes kunnen vinden. Helaas troffen we die daar niet aan. Maar.... toen we het terrein uitliepen en vlinders zagen vliegen in de berm